

**МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра державно-правових дисциплін

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему:

**«ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»**

Виконала: студентка II курсу

спеціальності 081 Право

Антова Анастасія Олексіївна

Керівник: к.ю.н., доцент Качурінер В.Л.

Рецензент: к.ю.н., доцент Згама А.О.

Одеса – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ.....	9
1.1. Поняття конституційної юрисдикції та статус органів конституційної юстиції.....	9
1.2. Органи конституційної юрисдикції в Україні та законодавстві інших країн.....	20
1.3. Роль та місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади в контексті європейського досвіду.....	30
РОЗДІЛ 2. ІНДИВІДУАЛЬНА КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	38
2.1. Форми здійснення конституційного контролю та моделі конституційної скарги.....	38
2.2. Конституційна скарга як форма звернення до органу конституційної юрисдикції.....	58
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВТЦВА УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ.....	74
3.1. Інституціоналізація конституційної скарги в Україні.....	74
3.2. Актуальні питання впровадження інституту конституційної скарги в Україні.....	86
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

АНОТАЦІЯ

***Антова А.О.* Інститут конституційної скарги: вітчизняний та зарубіжний досвід.** – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра, спеціальність 081 «Право», Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2020 рік.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є аналіз інституту конституційної скарги в Україні та в законодавстві інших країн.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, основної частини, яка включає три розділи, висновків і списку використаних джерел.

У першому розділі розглянуто теоретичний аналіз інституту конституційної юрисдикції.

У другому розділі досліджено індивідуальну конституційну скаргу в законодавстві зарубіжних країн.

У третьому розділі проаналізовано інститут індивідуальної конституційної скарги в законодавстві України та запропоновано шляхи його вдосконалення.

Ключові слова: конституційна юстиція, конституційний суд, конституційна скарга, конституційний контроль, конституція.

ANNOTATION

***Antova A.O.* Institute for Constitutional Complaints: Domestic and Foreign Experience.** – Manuscript.

Master's thesis, 081 «Law», International humanitarian university, Odessa, 2020.

The purpose of the master's thesis is to analyze the institute of constitutional complaint in Ukraine and in the legislation of other countries.

The thesis consists of an introduction, the main part, which includes three sections, conclusions and a list of sources used.

The first section discusses the theoretical analysis of the institution of constitutional jurisdiction.

The second section examines the individual constitutional complaint in the legislation of foreign countries.

The third section analyzes the institute of the individual constitutional complaint in the legislation of Ukraine and suggests ways of its improvement.

Keywords: constitutional justice, constitutional court constitutional complaint, constitutional control, constitution.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айріян К. Проблеми впровадження інституту конституційної скарги в Україні: підвідомчість судових справ адміністративної та конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. № 5. С. 61-71.
2. Айріян К.Б. Важливість запровадження інституту конституційної скарги для повноцінного захисту та відновлення порушених прав особи. *Вісник Академії адвокатури України: наук. журн.* 2014. Т. 11. Число 1 (29). С. 19–26.
3. Айріян К.Б. Конституційна скарга як форма звернення до органу конституційної юрисдикції : автореф. дис. ...канд. юрид. наук. К., 2015. 20 с.
4. Бабак М.А. Індивідуальний захист прав та свобод людини і громадянина конституційною юстицією. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2016 року)*. Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. С. 155-158.
5. Бабак М.А. Проблеми прийнятності (фільтрація) конституційних звернень на практиці внутрішньо-правових засад Конституційного суду України. *Актуальність питання та проблеми правого регулювання суспільних відносин* : Матеріали міжнародна науково-практичної конференція. м. Дніпро, 3–4 березня 2017 р. Дніпро. ГО «Правовий світ», 2017. С. 30-34.
6. Барли К. Конституционная жалоба в Германии. *Вестник Конституционного Суда Азербайджанской Республики*. 2003. № 1. С. 86-92.
7. Биле Ф. Конституционный Суд и Кассационный Суд: различие их ролей в толковании законов. *Взаимоотношения между конституционным судом и судами общей юрисдикции* : матер. конференции (Баку, 9–10 ноября 2006 года). Баку, 2006.
8. Брежнев О.В. «Американская» модель судебного конституционного контроля (генезис и основные черты). *Конституционное и муниципальное право*. 2005. № 6. С. 30-32.

9. Волвенко П.В. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції України: теоретичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. К., 2006. 20 с.
10. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процесс. М. : Закон и право, ЮНИТИ, 1998. 383 с.
11. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс : учеб. пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М. : НОРМА; Инфра-М, 2011. 592 с.
12. Головатий С. Верховенство права: моногр. : у 3 кн. К.: Вид-во «Фенікс», 2006. 1747 с.
13. Грасхоф К. Принцип верховенства права в конституційному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду*. 2000. № 4. С. 33-38.
14. Григор'єв В.А. Європейське моделювання конституційної юстиції в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 4. С. 34-39.
15. Гуленко В.В. Проблеми і перспективи розвитку інституту конституційної скарги в Україні. *Грані права: XXI століття* : у 2 т. : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 трав. 2018 р.). Т. 1. О., 2018. С. 175-178.
16. Гультай М. Особливості функціонування інституту конституційної скарги у Федеративній Республіці Німеччина. *Віче*. Вересень 2011. № 17. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2695/>.
17. Гультай М. До питання про необхідність впровадження конституційної скарги в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 6. С. 114-124.
18. Гультай М.М. Інститут конституційної скарги : світовий досвід та перспективи впровадження в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». Х., 2014. 41 с.
19. Гуменний О. Нові функції конституційного суду України. *Вісник*

Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 281–285.

20. Домбровський І. Конституційний Суд України: початок нової каденції. *Вісник Конституційного Суду України.* 2006. № 5-6. С. 45-48.

21. Демичев Д. М. Конституционная жалоба : история и современность. *Теоретические и практические аспекты, связанные с индивидуальной конституционной жалобой в европейской модели конституционного правосудия* : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. (13–14 мая 2010 г.). Минск, 2010. С. 134–139.

22. Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 верес. 2011 р.) / відп. ред. А. С. Головін ; Конституц. Суд України. К. : Логос, 2011. 608 с.

23. Исследование о прямом доступе к конституционному правосудию: принято на 85-м пленер. заседании Венецианской Комиссии, (Венеция, 17–18 дек. 2010 г.) на основании комментариев г-на Г. Арутюняна, г-жи А. Нусбергер, г-на П. Пацолая. URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-rus](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-rus).

24. Ковальчук В.Б. До питання про роль та місце Конституційного суду України в системі вищих органів державної влади: в контексті європейського досвіду. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 837. С. 137-142.

25. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : В 4 т.: учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун. 3-е изд., обновл. и дораб. М. : Издательство БЕК, 2000. 784 с.

26. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник : в 4 т. / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун. М. : НОРМА, 2001. Т. 4. Часть особенная : страны Америки и Азии. 656 с.

27. Конституции государств Европейского Союза / под общ. ред. Л. А. Окунькова. М. : Издательская группа НОРМА. ИНФРА, 1999. 816 с.

28. Конституции зарубежных государств : учебное пособие / сост. проф. В.В. Маклаков. 2-е изд., испр. и доп. М. : БЕК, 1999. 584 с.
29. Конституция Ирландии 1937 г. (с изм.). *Конституции государств Европейского Союза* / под. общ. ред. Л.А. Окунькова. М.: Изд. гр. ИНФРА-М-НОРМА, 1997. С. 325-356.
30. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К. : Українська правнича фундація. Видавництво «Право», 1996. 596 с.
31. Конституції Чеської Республіки від 16 грудня 1992 р. *Конституції нових держав Європи та Азії* / упоряд. С. Головатий. К.: Укр. Правн. Фундація. Вид-во «Право», 1996.
32. Конституційна юрисдикція : підручник / за ред. Ю.Г. Барабаша, А.О. Селіванова. Х.: Право, 2012. 168 с.
33. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посібник / за заг. ред. В.О. Ріяки. 2-е вид., допов. і перероб. К. : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
34. Конституційне судочинство. Американський та український досвід. К. : Ін-т демократії ім. П. Орлика, 1999. 196 с.
35. Конституційний Суд України. Рішення. Висновки. 1997-2001 / відп. ред. П.Б. Євграфов. К. : Юрінком Інтер, 2001. 512 с.
36. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 року. URL: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>.
37. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
38. Конституція ФРН від 23 травня 1949 р. URL: http://concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/germany/german-r.htm.
39. Королева-Борсоди Н.В. Союзная Конституция Швейцарской Конфедерации от 18 апреля 1999 г. К. : Юстиниан, 2009. С. 468-531.
40. Калюжний В.В. Деякі аспекти конституційної юстиції в зарубіжних країнах: *Інновації в юридичній науці та правозастосовчій практиці*: Матеріали Науково-практичної Інтернет-конференції, 29 травня 2014 року.

URL:http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=851%3A290514-19&catid=97%3A1-0514&Itemid=121&lang=ru.

41. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні. *Право України*. 2010. № 6. С. 60–69.

42. Клайн О. Отношение Федерального Конституционного Суда Германии с судами общей юрисдикции. *Взаимоотношения между конституционным судом и судами общей юрисдикции* : матер. конференции (Баку, 9–10 ноября 2006 года). Баку, 2006.

43. Клишас А.А. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран. Сравнительно-правовое исследование / под ред. проф. В.В. Еремяна. М. : Международные отношения, 2007. 496 с.

44. Конституційна скарга в контексті захисту прав людини конституційним судом: матеріали до конференції / Гашицький К.О., Денисюк М.В., Токарева М.Г. та ін. ; Упр. прав. експертизи КСУ. К.: [Б. и.], 2010. 65 с.

45. Крижовий Д. Чи зможе конституційна скарга в нинішньому вигляді з теорії стати дійсністю? *Закон і бізнес*. 2017. Вип. 35 (1333). URL: https://zib.com.ua/ua/130176-chi_zmozhe_konstituciyna_skarga_v_ninishnomu_viglyadi_z_teor.html

46. Крусян А. Конституційно-правові засади запровадження конституційної скарги в Україні як форми захисту прав і свобод людини та громадянина. *Питання запровадження конституційної скарги в Україні*: матер. міжнар. науково-практичної конференції (18 грудня 2015 р., м. Київ). К.: ВАІТЕ, 2016. С. 31-37.

47. Крусян А. Конституційна юстиція та конституційні перетворення в Україні. *Український часопис конституційного права*. 2016. № 1. С. 31-36.

48. Лафитский В.И. Основы конституционного строя США. М.: НОРМА, 1998. 272 с.

49. Лімбах Ю. Федеральний Конституційний Суд як політичний фактор влади / пер. Німецького фонду міжнародного співробітництва

Humbolt forum recht. K., 1996. 324 с.

50. Маринів І.І. Конституційний контроль у Республіці Польща: монографія. Х. : Право, 2013. 160 с.

51. Основний Закон Угорщини від 25.04.2011 р. URL: <http://www.parlament.hu/irom39/02627/02627-0187.pdf>.

52. Остапович І.Ю. Судебные органы конституционного контроля в современной практике зарубежных стран. *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия: Экономика и право*. 2014. № 5-6. URL: Режим доступа : <http://www.nauteh-journal.ru/index.php/ru/---ep14-05/1189-a>.

53. Остапенко В.В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права*. 2016. № 4. С. 240-251.

54. Поленина С.В. Судебный прецедент в Российской Федерации – реальность и перспектива. *Представительная власть*. 2002. № 5-6. URL: <http://www.pvlast.ru/archive/index.40.php>.

55. Порядок та умови звернення громадян та юридичних осіб до Конституційного Суду України. URL: <http://ccu.gov.ua/publikaciya/poryadok-ta-umovy-zvernennya-gromadyan-ta-yurydychnyh-osib-do-konstytuciynogo-sudu18>.

56. Петришин О.В., Барабаш Ю.Г., Серьогіна С.Г., Бодрова І.І. Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні: монографія. К. : Атіка-Н, 2010. 108 с.

57. Питання захисту прав людини і громадянина органами конституційної юрисдикції у сучасних умовах : матеріали міжнар. конф. (м. Ялта, 20–21 черв. 2013 р.) / Конституційний Суд України ; відп. ред. А. С. Головін; упоряд. : О. І. Кравченко та ін. К. : Логос, 2013. 239 с.

58. Пілюк С.В. Особливості американської моделі конституційного контролю. 2015. С. 55-58. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7849/1/55-58a.pdf>.

59. Пілюк С.В. Офіційне тлумачення конституції та законів як елемент юрисдикції органів конституційної юстиції. *Право і Безпека*. 2012. № 3. С.

60-65.

60. Пілюк С.В. Сучасні моделі конституційного контролю. *Форум права*. 2012. № 3. С. 550-557. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2012_3_96.pdf.

61. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209.

62. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 35. Ст. 376.

63. Правовые системы стран мира : энциклопедический справочник. 3-е изд., перераб. и доп. / отв. ред. А.Я. Сухарев. М. : НОРМА, 2003. 976 с.

64. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / пер. з фр. Є. Марічева. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 287 с.

65. Регламент Федерального Конституционного Суда / Пер. с нем. Германский Фонд международного правового сотрудничества. Самодрук. 21 с.

66. Свистунова М.А. Судебный конституционный контроль в Федеративной Республике Германия: конституционно-правовой статус Федерального конституционного суда : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2007. 20 с.

67. Селіванов А. Конституційна скарга – важлива ознака демократизації держави. *Голос України*. 2015. № 244 (6248). С. 4.

68. Селіванов А.О. Верховенство права в конституційному правосудді: аналіз конституційної юрисдикції. К. ; Х.: Академія правових наук України, 2006. 400 с.

69. Соколов А.Н. Правовое государство: от идеи до ее материализации. Калининграджх: ФГУИПП «Янтарный сказ», 2002. 456 с.

70. Сравнительное конституционное право. М., РАН, 1996. 524 с.

71. Терлецький Д.С. Суб`єкти права на конституційну скаргу в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 20-25.

72. Ткачук П., Ткачук А. Роль і місце Конституційного Суду України у захисті основних прав і свобод людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 4. С. 118–131.

73. Хассемер В. Конституційне судочинство і політичний процес. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 4. С. 22-24.

74. Хеффе О. Справедливость: философское видение / пер. с нем. О. В. Кильдюшова; под ред. Т.А. Дмитриева. М. : Праксис. 2007. 192 с.

75. Цимбалістий Т., Росоляк О. Інститут конституційної юстиції в правовій системі України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 4 (8). С. 43-47.

76. Цимбалістий Т.О., Росоляк О.Б. Органи конституційної юрисдикції в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні й Польщі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 73-77.

77. Чубар Л. Захист прав і свобод людини і громадянина у конституційному судочинстві України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 1. С. 88-89.

78. Шайо А. Самоограничение власти (краткий курс конституционализма). М.: Юристь, 2001. 292 с.

79. Шаповал В. Проблема демократичності виборчої системи у контексті рішень Конституційного Суду України. *Вибори та демократія*. 2008. № 4 (18). С. 82-84.

80. Шаповал В. Суд як орган конституційного контролю (із зарубіжного досвіду). *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 20-33.

81. Шаповал В. Сутнісні характеристики конституційного контролю. *Право України*. 2005. № 2. С. 23-25.

82. Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право. К. : ИД «Княгиня Ольга», 2007. 416 с.

83. Шевчук С. Гарантія прав человека : о внедрении института конституционной жалобы на Украине. *Юридическая практика*. 2010. № 10 (637). 9 марта. С. 17.

84. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К. : Реферат, 2007. 640 с.

85. Шемшученко Ю.С. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму: монографія. Київ, 2014. 262 с.

86. Юдин Ю.А. Модели конституционного правосудия. *Сравнительное конституционное право*. М.: Манускрипт, 1996. С. 186-189.

87. Юсупова Е. Конституционная жалоба как средство защиты прав человека в земле Брандербург (ФРГ). *Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии*. 2007. № 3.

88. Article 1 of Federal Constitutional Court Act (Bundesverfassungsgerichts-Gesetz, BVerfGG). URL: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#III15>.

89. Organic Law 2/1979 on the Constitutional Court, of 3 October 1979. URL: <http://www.tribunalconstitucional.es/en/tribunal/normasreguladoras/Lists/NormasRegPDF/LOTG-en.pdf>.

90. Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym, z dnia 1 sierpnia 1997 r. URL: <http://www.isap.sejm.gov.pl>.

91. Walter S. Competencies and Functioning of the Federal Constitutional Court of Germany. *Constitutional Control: Basic Problems of Legal Proceedings, Organisation and Practice*: seminar (Batumi, 3-4 June 2002). URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDL-JU\(2002\)035-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDL-JU(2002)035-e.asp).